

Verslag Nederlandse Zweefvliengedag 17 februari 2001

Menno Reemer

De Nederlandse Zweefvliengedag was evenals vorig jaar zeer geslaagd. Meer dan 40 mensen zijn naar Naturalis in Leiden gekomen om naar de gevarieerde lezingen te luisteren en bij te kletsen. De sfeer was goed en de praatjes waren interessant. Hieronder een kort verslag van de dag.

Aanwezigen:

Bob van Aartsen, Michel van Adrichem, Ron Brouwer, Alexander Deelman, Fenna Feijen, Frida Feijen, Volkert van der Goot, Kees Goudsmits, Henri W. Groeneveld, Roy van Grunsven, Ton van Haaren, Antoine van der Heijden, Frank Hoffmann, Matthijs van Hoorn, Chiel Jacobusse, Willem G. de Jong, Hubert Kivit, Bram Koese, Bram Kuijper, Laurens van der Leij, Kim Meijer, Jung van der Meulen, Carola van der Muren, Marijn Nijssen, Mart Ottenheim, Gerard Pennards, Menno Reemer, Willem Renema, Graham E. Rotheray, David Scarse, Nico Schonewille, John T. Smit, Wouter van Steenis, Tim Termaat, Mark van Veen, Sonja Vliegenthart, Thierry Vos, Bastiaan Wakkie, M. Willemse, Theo Zeegers, Menno van Zuijlen.

Wouter opende de dag als voorzitter van het Zweefvliegenproject. Een belangrijk onderdeel van zijn inleiding was de bekendmaking van de winnaar van de 'Waarnemingen-Award 2000'. Deze prestigieuze prijs, een door Wouter gebakken appeltaart, werd uitgereikt aan Kees Goudsmits voor zijn respectabele aantal zweefvliegwaarnemingen uit het vorige seizoen (± 1450). Een bewonderend, welverdiend applaus volgde.

ECOLOGIE VAN VOLWASSEN ZWEEFVLIEGEN. HOE VERDER? – WILLEM RENEMA

Willem heeft in de afgelopen twee seizoenen vele zweefvliegenggegevens verzameld in het gebied tussen Leiden en Den Haag. Hierbij heeft hij nauwkeurig de biotoopinformatie genoteerd. Door deze gegevens met de computer te analyseren kan hij clusters (groepjes) onderscheiden van soorten die kenmerkend zijn voor bepaalde biotopen. Deze soortgroepjes blijken, als je hun gegevens in een verspreidingskaartje zet, op verschillende plekken in het gebied voor te komen. Zo komt de cluster die gekenmerkt wordt door *Platycheirus clypeatus* en *Cheilosia vernalis* vooral voor in de veenweidegebieden, terwijl de cluster van *Epistrophe eligans* en *Xylota segnis* met name langs de binnenduinstrand is gevonden.

Hoewel dit gebaseerd is op een vluchtige, grove analyse van een relatief klein aantal gegevens, kun je er toch al aardige dingen mee doen. Uit dit verhaal

kunnen we dus opmaken dat het heel belangrijk is om op de zweefvliegenformulieren ook de biotoopgegevens te noteren.

MYSTERY-ZWEEFVLIEG COMPETITIE – WOUTER VAN STEENIS & WILLEM RENEMA

Inmiddels een traditie onder vogelaars, maar niet eerder vertoond bij zweefvliegen. Nadat iedereen een formulier had gekregen om hier zijn of haar oplossingen op te schrijven, werden 16 dia's vertoond met 'geheimzinnige zweefvliegen'. Niet iedereen was even goed in het herkennen van een onscherpe, in duisternis gehulde *Cheilosia* waarvan nauwelijks meer dan een halve kop zichtbaar was, maar gelukkig zaten er ook minder moeilijke tussen. De grote held van deze competitie was John Smit, die met acht juiste antwoorden iedereen voorbij streefde.

NEDERLANDSE NAMEN VOOR ZWEEFVLIEGEN – THEO ZEEGERS

Tijdens een interactieve sessie met draadloze microfoon mocht de zaal meedenken over enkele hete hangijzers bij de Nederlandse naamgeving van zweefvliegen. Zo werd gediscussieerd over de voors en tegens van 'pyjamazweefvlieg' en 'snorzweefvlieg' voor *Episyrphus balteatus*. Bestaan er pyjama's met horizontale strepen en heeft een snor haren of niet? En vinden we het erg als de Nederlandse naam een verkeerde vertaling is uit het Latijn, zoals 'pendelzweefvlieg' voor *Helophilus pendulus*? De uiteindelijke Nederlandse naamlijst verschijnt in de nieuwe versie van de Zweefvliengtabel van Aat Barendregt.

KLEURVARIATIE BIJ ERISTALIS-SOORTEN – MART OTTENHEIM

De hoeveelheid geel op het achterlijf van *Eristalis*-soorten is zeer variabel: bij sommige exemplaren is dit helemaal zwart, terwijl andere grote gele zijvlekken hebben op het tweede en derde achterlijfssegment. Mart Ottenheim heeft zowel in het veld als in een laboratorium onderzoek uitgevoerd naar deze kleurvariatie.

In het veld bleken exemplaren uit Noord-Nederland gemiddeld minder geel op het achterlijf te hebben dan exemplaren uit Zuid-Nederland. In het laboratorium kon aangetoond worden dat vooral de temperatuur tijdens het popstadium hier een rol in speelt: bij een lage temperatuur zijn de vliegen donkerder dan bij een hoge. Dit heeft te maken met de opname van zonnewarmte. Donkere dieren nemen meer warmte uit zonlicht op dan lichte, en omgekeerd blijven lichte dieren langer koel dan donkere. In de zomer is het dus prettig om licht te zijn (om dezelfde reden dragen veel mensen in de zomer doorgaans geen zwarte kleding) en in het vroege voorjaar kun je beter een donker tintje hebben. In laboratoriumproeven bleek dit ook belangrijk te zijn voor de overleving: lichte dieren leven in de zomer langer dan donkere.

THE ROLE OF THE LARVAL STAGES IN STUDIES OF HOVERFLIES – GRAHAM E. ROTHERAY

De larven zijn nog altijd een beetje de ondergeschoven kindjes van de zweefvlieg. Letterlijk, omdat ze zich nogal verborgen houden, en figuurlijk omdat ze nogal veronachtzaamd worden door zweefvliegenvangers. Graham kwam speciaal voor de Zweefvliegendag uit Schotland en maakte ons op enthousiaste wijze duidelijk dat dit eigenlijk anders zou moeten zijn.

Hij begon zijn praatje met enkele dia's van volwassen *Callicera*-soorten: prachtige, grote, goudglanzende vliegen met lange sprieten. Evenals in Nederland zijn *Callicera*'s in Schotland zeldzaam. *Callicera rufa* was maar van enkele plekken bekend. Hier kwam verandering in toen men eenmaal wist waar de larven zich ontwikkelen: in natte holtes van naaldbomen met veel rottend materiaal. Door gerichte zoekacties op dergelijke plaatsen wisten ze nog zo'n 20 plekken te vinden waar deze zeldzame zweefvlieg voorkomt. Ook andere soorten waarvan de volwassen vliegen weinig gevonden worden, blijken als larve makkelijker te vinden. Hier ligt voor de Nederlandse zweefvliegenvangers nog een grote uitdaging!

Uit eigen ervaring weet Graham dat het niet altijd makkelijk is om larven te vinden. Ook hij heeft vele uren vergeefs met zijn handen in de prut gezocht. Maar als je eenmaal weet waar je moet zoeken en je hebt de eerste gevonden, dan volgen er weldra meer. Het grootste probleem is om de eerste te vinden.

Graham ruimde enkele misvattingen uit de weg, zoals het idee dat zweefvlieglarven moeilijk te determineren zouden zijn. Net als met andere insecten is dit na enig oefenen geen probleem. Ook determinatie tot op soortniveau is meestal mogelijk. Een ander misverstand is dat het opkweken moeilijk is. Hiervoor heb je weinig nodig: met het geschikte voer zijn veel soorten onder koele, droge omstandigheden goed op te kweken.

Iedereen die dit interessant vindt, kan niet zonder het boekje 'Colourguide to hoverfly larvae' van Graham Rotheray (Dipterists Digest 9, 1993). Hierin staat veel informatie over herkenning, zoekmethoden etc.

KORTE MEDEDELINGEN

Bob van Aartsen vertelde over zijn intensieve malaiseval-project in het Bargerveen (Zuidoost-Drenthe). Hoogtepunten in dit hoogveengebied waren *Sphaerophoria potentillae*, *Platycheirus perpallidus*, *P. europaeus*, *Sericomyia lappona*, *Eristalis anthophorina*.

Mark van Veen liet zijn website zien met daarop determinatiesleutels voor verschillende Noordwest-Europese zweefvlieggenera. Uiteindelijk moet hier een tabel voor alle soorten op te vinden zijn.

Zweefvlieglarven-excursie, 18 februari 2001

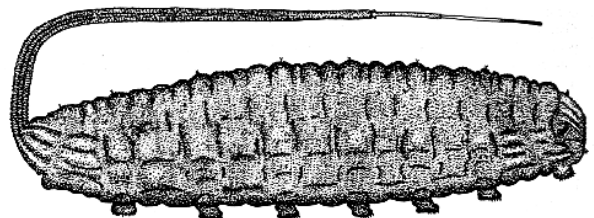
Bastiaan Wakkie

Een dag na de Zweefvliegendag, waar Graham Rotheray een lezing gaf over zweefvlieglarven, was er voor een select groepje een larvenzoek-excursie gepland. Omdat ik al jaren zweefvlieglarven poog te vangen ontwaakte ik die morgen uit een droom met de mooiste larven die mijn geest kon bevatten.

Het is nog vroeg in de morgen als ik buiten sta. We hebben om half elf op station Hilversum afgesproken. Ik heb nog niet ontbeten dus besluit ik gauw wat gevulde koeken en een Spa blauw in te slaan voor het te laat is. Het zal een slopende dag worden gezien mijn korte slaap van drie uur.

Uiteindelijk zijn we compleet bij de fietsenstalling en we vertrekken. Ik wordt vergezeld door Graham Rotheray, Kees Goudsmits, Ton van Haaren, Menno Reemer, Wouter van Steenis en Tim Termaat. Ik heb er zin in. Nu gaat het gebeuren: 'We gaan honderden zweefvlieg larven vinden', droom ik nog half slapend op mijn fiets. Redelijk snel bereiken we de buitenwijken van Hilversum en plotseling stop Graham midden in de wijk en bekijkt een boomwond. Helaas was deze te droog voor *Brachyopa*-larven, maar de alertheid zit er vanaf dit moment bij ons in.

De voorhoede is al van de fiets gesprongen en binnen enkele minuten is iedereen in een boom verwickeld. In elk gat in de boom of boomstronk werd gezocht. Hoewel een langpootmuggen- of keverlarve ook wel leuk is, wordt er eigenlijk nog niets gevonden. Maar gelukkig, we vinden 'rattenstaartlarven' van *Myathropa florea* (figuur 1)! Volgens Graham moeten we ze eigenlijk *langstaartlarven* gaan noemen, want zeg nou zelf: je gaat mooie zweefvlieglarven toch niet vergelijken met ratten! De larven werden gevonden door met een takje in het drabberige water van een boomholte te roeren. Op deze manier komen ze gewoon boven drijven. Soort 1 is binnen.

Figuur 1: De 'rattenstaart'larve van *Myathropa florea* (uit 'Colour Guide to hoverfly larvae', Rotheray 1993).